

27 Eylül 1967

Zafer (Ankara)

GÜNÜN SORUNU

OPERA MI, MÜZİKAL MI?

Orhan Remzi YÜREGİR

- 1 -

Her yıl olduğu gibi Devlet Operası ve Devlet Tiyatrosu Ekim ayında perdelerini açacaklardır. Devlet Operası Verdimin «TELLO» suyla Büyük Tiyatro ise «Deli İbrahim» piyesi ve geçen sene bir kaç kez oynanan bu arada kamu oyunda, basında hayli fırtınalar yaratan «My Fair Lady» ile mevsime gireceklerdir. Yaz tatil yüzünden tartışması ve dedikodusu azalan «My Fair Lady» sorunu şimdiden söz konusu olmaya başlamıştır bile, ve hiç şüphesiz mevsimin açılmasıyla bu temsil yine tartışmalara sebebiyet verecektir.

ESAS KONU

«My Fair Lady» nin tartışmasında esas konu nedir? Bir kısım eleştirmecilerimiz ve yazarlarımız eseri göklere çıkarırken, bazıları da bu oyunu Devlet Tiyatrosuna yakıştırmadılar. Kimi bu Müzikâl'in Devlet Operasının canına okunak için hazırlanmış bir tuzak olduğunu ileri sürdü, kimi Opera sanatının çağının geldiğini ifadeyle küflenmiş ariaların söylenmesi yerine bu tür eserlerinin oynanmasını tavsiye etti. Kısacası bu sorun o denli alevlendi ki, nerede ise bize Opera mı yoksa Müzikâl mi gerek diye ortaya bir soru çıktı.

Konuya girmeden önce şunu belirtirim: Yıl larca Avrupada kaldım, yıllardan beri Alman basınımlı izlerim; bir müzisyen olan karım da e-linden geldiği kadar Fransız, İngiliz, İtalyan dergilerini ve gazetelerini gözden geçirir. Şimdiye kadar bunlarda Batı âleminde halkın Müzikallere gösterdiği rağbet yüzünden küflenmiş denilen Operalara sırt çevirdiğine dair tek bir satıra rastlamadık. Çünkü Opera sanatı bambaşka bir şeydir, Müzikâl ise apayrı bir kol. Opera et-kileyicidir, Müzikâl ise eğlendirici ve dinlendiricidir. Bu yüzden her birinin de yeri ayrıdır.

ESKİ AMA

Operanın eski bir sanat kolu olduğuna şüphe yok. 1600 yıllarında Floransada bir avuç humanist, edebiyatçı, müzikçi salt antik tragediyaların geleneğini sürdürmek için renaissance çağının bu son günlerinde bu tipik sanat kolu,

nu yarattılar, Yanık antik tragediyaların kahramanlarına ve kollarına şarkı söylediler. Daha sonraları Opera sanatında bir oluşum hareketi başladı, bu tür eserlerde teganni daha kusursuz olarak düzenlendi ve bunlar sahne tekniğine uygun biçime sokuldu.

Batı âleminde Opera sanatı için sayısız kitaplar yazılmış ve tenkitler de yapılmıştır. Bu meyanda bazı yazarlara göre klâsik Opera eserlerinde aktüalite ile hiç bir ilgi bulunmadığından, bu gibi eserler irrasyonel'dir. Evet, klâsik Opera eserleri bir bakıma irrasyonel'dir ama belki de işte bu yüzden klâsikleşmişler, yüzyıllar boyunca opera sahnelerinde kalmışlardır ve daha da kalacaklardır. Çünkü bugünün insanı geçmişe duyduğu özlemi, güzellik, soyluluk hissini bu operaların bu özelliğinde buluyor.

Batı âleminde klâsik opera zaten, tabir caiz ise, «müzelik» olduğu için sevilir. Füzle çağında, Pop-Art devrinde, seslerin en asil olan kişiyoğlu. nun sesi, bu opera eserlerinde bizleri bir, iki saat için ince hislerle, büyük aşklarla, şirle dolu hülya âlemine götürdüğü için, bunlar değerlidir.

OPERANIN YERİ

Daha geçen yıl açılışı dünya çapında bir olay olan Metropolitan Operasını ele alalım: Yirminci yüzyılın adeta robotlaşmış insanına opera sanatının en mükemmel temsillerinin verilmesi, insan ruhuna inen bu sanatın gerçek etkisini sağlanması ve bu sanatı icra eden sanatçıların o tanrısal sesler/in en ince nüanslarına dek duyurulması için burada günümüzün en modern akustiği ve mimari sanatın şaheseri yaratılmıştır.

Halen Amerikada ve Avrupada hayli Müzikâl oynanır, halkın bunlara rağbeti çoktur, fakat öte yandan operalar da büyük ilgi toplar. Biletleri bizim paramızla bazen üçyüz liraya yükselen bu operaların önünde halk yer sağlamak için kuyruğa girip saatlerce beklemekten geri kalmaz. Bir opera premieri en büyük olaylarla eşit tutulur, halk bu premierlere en parlak biçimde

(Sonu Sayfa 5 Sü. 6 da)

katılır. Tanınmış sanatçımız Leylâ Gencerin geçen Mart ayında İtalyada söylediği Gluck'un «Alceste» operası olayını anlatan İtalyan basını, bunu bildirirken günün önemli politik haberleri için kullandığı puntoların hemen hemen aynıını kullanmıştı.

Bugün, yirminci yüzyılda bile operanın protokolda yeri vardır. Yabancı bir ülkenin hükümdarı ya da cumhurbaşkanı veya başbakanını ağır lamak için yapılan törenlerde çoğu zaman opera şifaları yer alır. Çünkü Opera, zenginliği, parlaklığı ve üstünlüğü ile soylu bir sanattır.

ZENGİN SANAT

Günümüzde bilhassa Stereo plâkları vasıta. sıyla opera dinlenmesi her çeşit ve her yaşdaki müzikseverler arasında yaygın hale gelmiştir. Oyle ki, tanınmış ses sanatçılarınun hayranları bir ariyanın bile çeşitli kimseler tarafından söylenişini dinler ve bunların tartışmasını yaparlar.

Kısacası kişiöğlü var olduğu süreyle nasıl ki, Mozart'ın veya Beethovenin senfonilerine zevkle ve hayranlıkla kulak verecekse, aynı biçimde Mozart'ın arialarını, Verdinin operalarını özlemle dinleyecektir. Bu eserler Batı âleminin kültürüdür ve geçmiştir. Bu tür eserlerin yaratılması için güzel sanatların hemen tüm dalların-

dan faydalanılmıştır. Şarkıların yanı sıra uvertürler, prelüdlar ve interlüdleriyle senfonik orkestralar, şiir, edebiyat, bale, resim sanatının kolulu olan dekor ve kostümler opera sanatını zenginleştiren faktörlerdir.

Bugünkü yazıma son vermeden önce Batı âleminde Operanın dinleyici üzerindeki etkisini belirtmek için bir anımı anlatmakta fayda görüyorum:

Münihde Üniversite tahsilimi yaparken yaşlı bir karı kocanın evinde pansiyoner olarak otuyordum. Ev sahibi Herr Zeiss ile eşi operaya pek düşküdüler. Onlarla sık sık opera dinlemeye giderdim. Bir akşam yine Operada «Tristan ile Isolde» yi dinliyorduk. Bir ara yanımda oturan bayan Zeiss'e baktım. Yaşlı kadın kendinden geçercesine gözlerini kapamış, alını eli ne dayamış, Isolde'nin «Liebestod» unu dinliyordu. Temsilden sonra oyun sırasında fena'ık mı geçirdiğini, yoksa canının bir şeye mi sıkıldığını sorunca kadıncağız şöyle dedi:

«Hayır, bu operayı ilk dinlediğimde genççik bir kızdım. O günden bu yana bu eser kaç defa seyrettiğimi hatırlamıyorum. Teşilde görülecek bir şey kalmadı artık, fakat bu operada hayatımın sonuna kadar dinleyecek o kadar çok şey var ki...»

(Devamı Yarın)